

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

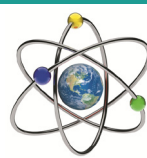
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 282 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
Yakubjonov Xasan Qahramonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
Umarov Xusniddin Egamboyevich	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
Sodikova Makhliyo	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
A'zamov Inom Salimjonovich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
Abidjanova Vasila To'likinovna	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
Prenova Gulsara Barlikbayevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
Meyliqulova Manzura Abdullayevna	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
Ne'matova Zarina Furqat qizi	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
Kamolova Nargiza Ibragimovna	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
Малдыбаев Куандик Бекбауович	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
Kazakov Shavkat Norqobilovich	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
Shadiyev Feruz Djaxonovich	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
Xolmuxamedova Zilola Azimovna	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
Toshmatova Yulduz Olloqulovna	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarnig dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kometensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	

ONA TILI TA'LIMIDA SUN'IY INTELLEKT VOSITALARIDAN FOYDALANISH ORQALI O'QITUVCHILARNING KASBIY MAHORATINI OSHIRISH

UDK: 37.01:004.8

Toshmatova Yulduz Olloqulovna

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari hamda ularning ona tili fani o'qituvchilarining kasbiy mahoratini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi o'qituvchidan nafaqat fan bo'yicha chuqur bilimga, balki raqamli kompetensiya, axborotni tanqidiy baholash, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish va sun'iy intellekt vositalarini pedagogik maqsadga muvofiq qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishni talab etmoqda. Maqolada sun'iy intellektning ona tili darslarini rejalashtirish, o'quv materiallarini ishlab chiqish, topshiriqlar yaratish, matnlarni tahlil qilish, individual ta'limni tashkil etish, o'quvchilar faoliyatini baholash va o'qituvchining mustaqil kasbiy rivojlanishini ta'minlashdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, sun'iy intellektidan foydalanishda akademik halollik, axborotning ishonchligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, o'qituvchining mustaqil qaror qabul qilishi va inson omilining ustuvorligi kabi masalalarga e'tibor qaratilgan. Maqolada ona tili o'qituvchisining AI kompetensiyasini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ona tili ta'limi, o'qituvchi, kasbiy mahorat, raqamli kompetensiya, AI kompetensiya, generativ sun'iy intellekt, pedagogik texnologiya, metodik kompetensiya, raqamli ta'lim, tanqidiy fikrlash, individual ta'lim.

Abstract: This article analyzes the possibilities of using artificial intelligence technologies in modern education and their role in improving the professional skills of Uzbek language teachers. The rapid development of digital technologies requires teachers not only to possess strong subject knowledge but also to develop digital competence, critical information evaluation skills, modern pedagogical approaches, and the ability to use artificial intelligence tools appropriately for educational purposes. The article examines the potential of artificial intelligence in lesson planning, development of educational materials, creation of exercises, text analysis, individualized learning, assessment, and teachers' continuous professional development. Particular attention is paid to academic integrity, reliability of AI-generated information, data privacy, independent professional decision-making, and the priority of human agency. The article proposes key directions for developing AI competencies among Uzbek language teachers.

Key words: artificial intelligence, Uzbek language education, teacher, professional skills, digital competence, AI competence, generative AI, pedagogical technology, methodological competence, digital education, critical thinking, personalized learning.

Аннотация: В статье анализируются возможности использования технологий искусственного интеллекта в современном образовательном процессе и их роль в повышении профессионального мастерства учителей родного языка. Рассматриваются возможности искусственного интеллекта при планировании уроков, разработке учебных и дидактических материалов, создании заданий, анализе текстов, организации индивидуализированного обучения, оценивании учебной деятельности и непрерывном профессиональном развитии педагога. Особое внимание уделено академической добросовестности, достоверности информации, защите персональных данных, самостоятельности профессиональных решений учителя и приоритету человеческого фактора. Предложены основные направления развития ИИ-компетентности учителя родного языка.

Ключевые слова: искусственный интеллект, обучение родному языку, учитель, профессиональное мастерство, цифровая компетентность, ИИ-компетентность, генеративный искусственный интеллект, педагогическая технология, методическая компетентность, цифровое образование, критическое мышление, индивидуализированное обучение.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimi raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Ayniqsa, generativ sun'iy intellekt vositalarining keng ommalashishi o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining mazmuniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt katta hajmdagi axborotni qayta ishlash, matn yaratish, ma'lumotlarni umumlash-

tirish, savol va topshiriqlar ishlab chiqish, tahliliy materiallar tayyorlash kabi imkoniyatlarni taqdim etmoqda. UNESCOning 2024-yilda e'lon qilingan o'qituvchilar uchun AI kompetensiya doirasi ham sun'iy intellekt davrida pedagoglarning yangi bilim, ko'nikma va qadriyatlarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi ^[1].

Ona tili ta'limi ham mazkur jarayondan chetda qolmaydi. Chunki til ta'limi bevosita matn yaratish, matnni tahlil qilish, lug'at bilan ishlash, grammatik hodisalarni tushuntirish, nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish, yozma va og'zaki nutqni takomillashtirish kabi faoliyatlar bilan bog'liq. Mazkur faoliyatlarning ayrimlarini sun'iy intellekt vositalari yordamida tezkor va interaktiv shaklda tashkil etish mumkin. Biroq sun'iy intellektni ta'limga joriy etish uni o'qituvchining o'rnini egallovchi vosita sifatida emas, balki o'qituvchining kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi texnologiya sifatida ko'rishni talab qiladi. UNESCOning generativ AI bo'yicha yo'riqnomasida ham inson manfaatlari, inson agentligi, inklyuzivlik, tenglik, madaniy va lingvistik xilma-xillik hamda xavfsiz foydalanish tamoyillari alohida qayd etilgan ^[2]. Shu nuqtayi nazardan, ona tili o'qituvchisining zamonaviy kasbiy qiyofasi fan bilimlari bilan bir qatorda raqamli va AI kompetensiyalarini ham qamrab olishi lozim.

Tadqiqotning maqsadi - tadqiqotning asosiy maqsadi ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini aniqlash va mazkur texnologiyalarning o'qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirishdagi pedagogik-metodik ahamiyatini yoritishdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi:

- ona tili ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlarini aniqlash;
- o'qituvchining kasbiy faoliyatida AI vositalarining o'rnini tahlil qilish;
- AI vositalaridan foydalanish orqali metodik kompetensiyani rivojlantirish yo'llarini ko'rsatish;
- sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik va axloqiy jihatlarini aniqlash;
- ona tili o'qituvchilarining AI kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot vazifalari - belgilangan maqsaddan kelib chiqib, tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar amalga oshirildi:

1. Ona tili ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning zamonaviy imkoniyatlarini aniqlash va tahlil qilish.
2. Sun'iy intellekt vositalarining ona tili o'qituvchisining kasbiy faoliyatidagi o'rnini aniqlash.
3. O'qituvchilarning AI savodxonligi, raqamli, metodik, kreativ va tanqidiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganish.
4. Ona tili darslarini rejalashtirish, didaktik materiallar yaratish, topshiriqlar ishlab chiqish va o'quvchilar faoliyatini baholashda AI vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini tahlil qilish.
5. Sun'iy intellektdan ta'lim jarayonida foydalanish bilan bog'liq pedagogik, axloqiy va axborot xavfsizligi masalalarini aniqlash.
6. Zamonaviy ona tili o'qituvchisining AI kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilash.
7. Ona tili o'qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishida sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga kirib kelishi pedagoglarning kasbiy kompetensiyalariga qo'yiladigan talablarning yangilanishiga sabab bo'lmoqda. Xalqaro miqyosda ushbu masalaga alohida e'tibor qaratilayotganini UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan hujjatlar ham ko'rsatadi.

F. Miao va M. Cukurova tomonidan UNESCO doirasida ishlab chiqilgan "AI Competency Framework for Teachers" (2024) o'qituvchilarning sun'iy intellekt davrida egallashi zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qadriyatlarini tizimlashtiradi. Mazkur hujjatda o'qituvchilar uchun 15 ta kompetensiya besh asosiy yo'nalishga ajratilgan: inson markazli dunyoqarash, AI etikasi, AI asoslari va qo'llanilishi, AI pedagogikasi hamda kasbiy rivojlanish uchun AI. Kompetensiyalar, shuningdek, Acquire, Deepen, Create darajalari orqali bosqichma-bosqich rivojlantirish nazarda tutiladi ^[1].

Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, ona tili o'qituvchisining AI kompetensiyasi faqat texnik vositalardan foydalanish qobiliyati bilan cheklanmasligi lozim. O'qituvchi AI vositalarining imkoniyat va cheklovlarini tushunishi, ularni pedagogik maqsadga muvofiq tanlashi, AI tomonidan yaratilgan ma'lumotlarni tanqidiy baholashi va ta'lim jarayonida axloqiy me'yorlarga amal qilishi zarur. F. Miao va W. Holmes tomonidan UNESCO uchun

tayyorlangan "Guidance for Generative AI in Education and Research" (2023) asarida generativ sun'iy intellektdan ta'lim va ilmiy tadqiqotlarda foydalanishning pedagogik hamda etik jihatlari tahlil qilingan. Unda inson markazli yondashuv, ma'lumotlar maxfiyligi, xavfsizlik, tenglik va mas'uliyatli foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi ^[2].

UNESCOning AI bo'yicha ta'limga oid materiallarida sun'iy intellekt o'qituvchining rolini to'liq almashtiruvchi vosita sifatida emas, balki o'qituvchining pedagogik imkoniyatlarini kengaytiruvchi texnologiya sifatida ko'riladi. 2024-yilgi frameworkda AI o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida ham ko'rsatilgan ^[1].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt va ta'lim munosabati bo'yicha xalqaro miqyosda muayyan konseptual asoslar shakllangan bo'lsa-da, ularni alohida fanlar, xususan, ona tili ta'limi va o'qituvchilarning metodik faoliyati bilan bog'lash masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

Ayniqsa, AI yordamida o'zbek tili bo'yicha didaktik materiallar yaratish, matn tahlili, topshiriqlarni differensiallashtirish, o'qituvchining o'z-o'zini rivojlantirishi va AI tomonidan yaratilgan lingvistik materiallarni pedagogik ekspertizadan o'tkazish masalalari dolzarb yo'nalishlardan hisoblanadi. Shundan kelib chiqib, mazkur tadqiqotda sun'iy intellektning umumiy ta'limdagi imkoniyatlaridan tashqari, aynan ona tili o'qituvchisining kasbiy mahoratini rivojlantirish nuqtayi nazariga e'tibor qaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy kompetensiyaviy, raqamli va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvlari tashkil etadi. Tadqiqotda sun'iy intellektdan ta'lim jarayonida foydalanish masalasini o'rganish uchun bir qator ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil metodi orqali sun'iy intellekt, raqamli ta'lim, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi va AI kompetensiyasiga oid ilmiy-pedagogik adabiyotlar hamda xalqaro tashkilotlarning metodik hujjatlari o'rganildi. Qiyosiy tahlil metodi yordamida an'anaviy o'qituvchi kompetensiyalari bilan sun'iy intellekt sharoitida shakllanayotgan yangi kompetensiyalar o'zaro taqqoslandi. Jumladan, raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash, kreativlik, axborot bilan ishlash va metodik kompetensiyalarning yangi mazmuni tahlil qilindi. Kontent-tahlil metodi orqali AI vositalarining ta'limdagi imkoniyatlari, xususan, dars rejalashtirish, matn yaratish va tahlil qilish, topshiriqlar ishlab chiqish, individual ta'limni tashkil etish hamda kasbiy rivojlanishda foydalanish yo'nalishlari tizimlashtirildi.

Modellashtirish metodi asosida zamonaviy ona tili o'qituvchisining AI kompetensiyasi modeli ishlab chiqildi. Ushbu modelga AI savodxonligi, pedagogik AI kompetensiya, metodik, tanqidiy, axborot, etik, raqamli xavfsizlik, kreativ va refleksiv kompetensiyalar kiritildi. Tizimli yondashuv asosida sun'iy intellektdan foydalanish o'qituvchi faoliyatining alohida elementi sifatida emas, balki darsni rejalashtirish, ta'lim mazmunini tanlash, o'quvchilar bilan ishlash, baholash va o'qituvchining uzluksiz kasbiy rivojlanishi bilan uzviy bog'liq jarayon sifatida ko'rib chiqildi.

Tadqiqot metodologiyasining muhim tamoyillaridan biri – inson markazli yondashuvdir. Bunda sun'iy intellekt o'qituvchining pedagogik qarorini almashtirmaydi, balki uning kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaraladi. UNESCOning generativ AI bo'yicha tavsiyalarida ham ta'limda Aldan foydalanish inson imkoniyatlarini mustahkamlash, xavfsizlik, maxfiylik, tenglik va mas'uliyat tamoyillari bilan uyg'un bo'lishi kerakligi ta'kidlangan ^[2]. Mazkur metodologik yondashuv asosida ona tili o'qituvchisining AI kompetensiyasini rivojlantirish modeli ishlab chiqildi hamda uning pedagogik faoliyatdagi amaliy imkoniyatlari tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, ona tili ta'limi sharoitida o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirishga xizmat qiluvchi AI kompetensiyasining asosiy tarkibiy qismlari tizimlashtirildi.

Shuningdek, zamonaviy ona tili o'qituvchisining AI kompetensiyasini rivojlantirishning quyidagi yo'nalishlari asoslandi:

- AI vositalaridan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanish;
- AI yordamida metodik va didaktik materiallar yaratish;
- AI tomonidan yaratilgan ma'lumotlarni tanqidiy baholash;
- o'zbek tiliga oid materiallarning lingvistik aniqligini tekshirish;
- AI dan foydalanishda akademik halollik va etik me'yorlarga rioya qilish;
- raqamli xavfsizlik va ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash;
- AI vositalaridan o'qituvchining uzluksiz kasbiy rivojlanishida foydalanish.

Mazkur yondashuv UNESCOning 2024-yilda e'lon qilingan o'qituvchilar uchun AI kompetensiya frameworkidagi besh yo'nalish va uch bosqichli rivojlanish modeliga mazmunan uyg'unlashadi.^[1]

Tadqiqotning amaliy ahamiyati

Tadqiqot natijalaridan ona tili o'qituvchilarining malakasini oshirish va qayta tayyorlash kurslarida, pedagoglarning mustaqil kasbiy rivojlanish jarayonida, metodik seminarlar hamda amaliy mashg'ulotlarda foydalanish mumkin.

Taklif etilgan AI kompetensiyasi modeli asosida o'qituvchilar uchun "Ona tili ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish", "AI yordamida didaktik material yaratish", "AI va zamonaviy dars dizayni", "Generativ AI'dan mas'uliyatli foydalanish" kabi amaliy modullarni ishlab chiqish mumkin.

Shuningdek, maqolada keltirilgan yondashuvlar ona tili darslarida topshiriqlarni differensiallashtirish, matnlar bilan ishlash, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish hamda o'qituvchining vaqt resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Tadqiqotning chegaralari: Mazkur tadqiqot asosan nazariy va metodik tahlilga asoslangan bo'lib, unda muayyan maktablar yoki o'qituvchilar kesimida katta hajmdagi empirik tajriba natijalari keltirilmagan. Shu sababli AI vositalarining ona tili ta'limidagi samaradorligini aniq miqdoriy ko'rsatkichlar orqali baholash uchun keyingi bosqichda tajriba-sinov ishlari, o'qituvchilar so'rovi va dars kuzatuvlari asosida empirik tadqiqotlar o'tkazish maqsadga muvofiq.

Sun'iy intellekt va o'qituvchining zamonaviy kasbiy kompetensiyasi Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga kirib kelishi o'qituvchining an'anaviy faoliyatiga yangi mazmun olib kirmoqda. UNESCOning "AI Competency Framework for Teachers" hujjatida o'qituvchilar uchun 15 ta kompetensiya beshta asosiy yo'nalishda tavsiflangan: inson markazli dunyoqarash, AI etikasi, AI asoslari va qo'llanilishi, AI pedagogikasi hamda kasbiy rivojlanish uchun AI.^[1] Mazkur yondashuv ona tili o'qituvchisi faoliyati uchun ham muhim ahamiyatga ega. Chunki o'qituvchi AI tomonidan yaratilgan materialdan foydalanishdan oldin uning mazmuniy, metodik, lingvistik va faktik jihatdan to'g'riligini tekshirishi kerak. Masalan, generativ AI vositasiga "8-sinf o'quvchilari uchun gap bo'laklari mavzusida 10 ta interaktiv topshiriq tuz" degan topshiriq berilishi mumkin.

AI qisqa vaqt ichida turli xil mashqlarni taklif qiladi. Biroq o'qituvchi ularni bevosita darsga olib kirishdan oldin:

- topshiriqlarning o'quv dasturiga mosligini;
- lingvistik ma'lumotlarning to'g'riligini;
- o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mosligini;
- topshiriqning murakkablik darajasini;
- o'quv maqsadiga erishishga xizmat qilishini tekshirishi lozim.

Demak, sun'iy intellektdan samarali foydalanish o'qituvchining metodik faoliyatini kamaytirmaydi. Aksincha, o'qituvchidan yuqori darajadagi tahliliy, tanqidiy va metodik kompetensiyani talab qiladi. Ona tili ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari Ona tili darslarida sun'iy intellektdan foydalanishning bir necha muhim yo'nalishlarini ajratish mumkin.

1. **Darsni rejalashtirish.** O'qituvchi ma'lum bir mavzu bo'yicha darsning maqsadi, kutilayotgan natijalari, metodlari va topshiriqlarini ishlab chiqishda AI vositalaridan foydalanishi mumkin. Masalan, "O'zbek tilida so'z yasalishi" mavzusi uchun AI yordamida: dars maqsadlari; muammoli savollar; guruhli topshiriqlar; individual mashqlar; ijodiy topshiriqlar; baholash mezonlari uchun dastlabki variantlar ishlab chiqilishi mumkin. Bu jarayonda AI tayyor metodik qaror emas, balki o'qituvchiga yordam beruvchi vosita sifatida qaralishi kerak.
2. **Didaktik materiallar yaratish.** Ona tili o'qituvchisi AI yordamida turli darajadagi o'quvchilar uchun topshiriqlar yaratishi mumkin. Masalan, bir mavzu doirasida boshlang'ich, o'rta va yuqori murakkablikdagi mashqlar ishlab chiqiladi. Bunday yondashuv differensial ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi.
3. **Matn yaratish va tahlil qilish.** Generativ AI vositalari yordamida o'quvchilarga turli janrdagi matnlar taqdim etilishi mumkin. O'quvchilar matnning: mavzusini; asosiy g'oyasini; uslubini; leksik tarkibini; grammatik qurilishini; gaplarning sintaktik xususiyatlarini tahlil qilishlari mumkin. Shuningdek, bir matnning turli uslublardagi variantlarini yaratib, ularni qiyoslash topshirig'ini tashkil etish ham mumkin.
4. **Lug'at boyligini rivojlantirish.** AI vositalari yordamida sinonim, antonim, omonim va paronimlarga oid mashqlar yaratish, yangi so'zlardan foydalanib gaplar tuzish, kontekst asosida so'z ma'nosini aniqlash kabi topshiriqlar ishlab chiqish mumkin. Bu esa o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish bilan birga o'qituvchining topshiriq yaratish mahoratini ham rivojlantiradi.

5. **Individual ta'limni tashkil etish.** Sinfidagi barcha o'quvchilarning bilim darajasi bir xil bo'lmaydi. Shu sababli o'qituvchi ayrim o'quvchilar uchun soddalashtirilgan, boshqalari uchun esa murakkablashtirilgan topshiriqlar ishlab chiqishi mumkin. Al bu jarayonda topshiriqlarning bir nechta variantlarini yaratishga ko'maklashadi. Natijada o'qituvchi differensial yondashuvni samaraliroq tashkil etishi mumkin.
6. **O'qituvchining o'z-o'zini rivojlantirishi.** Sun'iy intellekt o'qituvchining mustaqil kasbiy rivojlanishida ham qo'llanishi mumkin. O'qituvchi ma'lum bir pedagogik muammo bo'yicha savollar berishi, turli metodik yondashuvlarni qiyoslash, dars ishlanmasini tahlil qildirish yoki muqobil topshiriqlar yaratish imkoniyatiga ega.

UNESCO Al kompetensiya doirasida Al vositalaridan o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida foydalanish alohida yo'nalish sifatida ko'rsatilgan^[1].

Sun'iy intellekt o'qituvchining kasbiy mahoratini qanday rivojlantiradi? O'qituvchining kasbiy mahorati bir nechta tarkibiy qismlardan tashkil topadi. Al vositalaridan maqsadli foydalanish quyidagi kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin:

Birinchidan, raqamli kompetensiya rivojlanadi. O'qituvchi zamonaviy texnologiyalarni izlash, tanlash, ulardan foydalanish va natijalarni baholash ko'nikmalarini egallaydi.

Ikkinchidan, metodik kompetensiya rivojlanadi. O'qituvchi bir mavzu uchun turli metod, mashq va topshiriqlarni qiyoslab, eng mos variantni tanlashga o'rganadi.

Uchinchidan, kreativ kompetensiya rivojlanadi. Al tomonidan taklif qilingan material o'qituvchini yangi g'oyalar ishlab chiqishga undashi mumkin. O'qituvchi tayyor materialni takrorlash bilan cheklanmay, uni o'z darsining maqsadiga moslashtiradi.

To'rtinchidan, tanqidiy fikrlash rivojlanadi. Al har doim ham to'g'ri javob bermasligi mumkin. Shuning uchun o'qituvchi Al tomonidan yaratilgan ma'lumotni tekshirish, manbalar bilan solishtirish va xatolarni aniqlashni o'rganadi.

Beshinchidan, refleksiv kompetensiya rivojlanadi. O'qituvchi dars jarayonini tahlil qilib, qaysi topshiriq samarali bo'lganini va qaysi metodni takomillashtirish kerakligini aniqlashi mumkin(1-jadval).

1- jadval: **Ona tili o'qituvchisining Al kompetensiyasi**

Kompetensiya	Mazmuni
Al savodxonligi	Sun'iy intellektning imkoniyat va cheklovlarini tushunish
Pedagogik Al kompetensiya	Al vositalarini dars maqsadiga mos tanlash
Metodik kompetensiya	Al yordamida topshiriq va materiallarni ishlab chiqish
Tanqidiy kompetensiya	Al javoblarining to'g'riligini tekshirish
Axborot kompetensiyasi	Ishonchli manbalarni aniqlash va solishtirish
Etik kompetensiya	Aldan mas'uliyatli va halol foydalanish
Raqamli xavfsizlik	Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish
Kreativ kompetensiya	Al yordamida yangi pedagogik g'oyalar yaratish
Refleksiv kompetensiya	O'z kasbiy faoliyatini Al yordamida tahlil qilish

Bu kompetensiyalar o'qituvchining texnologiyadan shunchaki foydalanishini emas, balki uni pedagogik jihatdan ongli ravishda boshqarishini nazarda tutadi.

Sun'iy intellektdan foydalanishning muammolari

Al vositalaridan ta'limda foydalanish bir qator muammolarni ham keltirib chiqaradi.

Eng avvalo, Al tomonidan yaratilgan axborot har doim ham ishonchli bo'lmazligi mumkin. Ayrim hollarda tizim mavjud bo'lmagan manbalarni yoki noto'g'ri ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin. Ona tili ta'limida bu muammo ayniqsa muhim, chunki tilga oid qoidalar, terminlar, imlo va grammatik izohlarning aniqligi talab etiladi. Shuning uchun o'qituvchi Al javobini yakuniy ilmiy yoki metodik manba sifatida qabul qilmasligi kerak.

Ikkinchi muammo - akademik halollik. O'quvchining mustaqil bajarishi kerak bo'lgan yozma ishlarini to'liq Al yordamida tayyorlashi uning real bilim va ko'nikmalarini aniqlashni qiyinlashtirishi mumkin.

Uchinchisi muammo - shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi. O'qituvchi yoki o'quvchi Al platformalariga shaxsiy, maxfiy yoki himoyalaniishi zarur bo'lgan ma'lumotlarni kiritishda ehtiyotkor bo'lishi kerak. UNESCO ham generativ Al bilan bog'liq muhim masalalar qatorida ma'lumotlar maxfiyligi va xavfsizligini ko'rsatadi^[2].

To'rtinchi muammo - inson omilining susayishi xavfi. Ta'lim jarayonining maqsadi faqat tezkor axborot olish emas, balki mustaqil fikrlash, muloqot, ijodkorlik va shaxsiy rivojlanishni ta'minlashdir. Shu sababli AI o'qituvchi va o'quvchining fikrlash jarayonini to'liq almashtirmasligi kerak.

O'qituvchilarni AI vositalaridan foydalanishga tayyorlash

Ona tili o'qituvchilarining AI kompetensiyasini rivojlantirish uchun malaka oshirish jarayonlarini quyidagi bosqichlarda tashkil etish mumkin:

1-bosqich - tushunish. O'qituvchilarga sun'iy intellektning asosiy tushunchalari, imkoniyatlari va cheklari tushuntiriladi.

2-bosqich - amaliy qo'llash. O'qituvchilar AI yordamida dars rejasi, topshiriq, test, matn va metodik materiallar yaratishni o'rganadilar.

3-bosqich - pedagogik integratsiya. AI vositalari real dars jarayoniga kiritilib, ularning pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi.

4-bosqich - tanqidiy baholash. O'qituvchi AI yaratgan materiallarning aniqligi, metodik maqsadga muvofiqligi va axloqiy jihatlarini baholaydi.

5-bosqich - kreativ yaratish. O'qituvchi AI yordamida o'zining yangi metodik ishlanmalari, topshiriqlar tizimi va ta'lim resurslarini yaratadi.

Mazkur yondashuv UNESCOning o'qituvchilar uchun AI kompetensiyalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish konsepsiyasi bilan hamohangdir. Frameworkda kompetensiyalar "Acquire", "Deepen" va "Create" darajalari orqali rivojlantirilishi ko'rsatilgan ^[1].

Amaliy tavsiyalar. Ona tili o'qituvchilarining kasbiy mahoratini oshirish maqsadida quyidagi amaliy tavsiyalarni ilgari surish mumkin: pedagoglarning AI bo'yicha boshlang'ich savodxonligini oshirishga qaratilgan qisqa muddatli amaliy kurslar tashkil etish. Ona tili faniga mos AI vositalaridan foydalanish bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish. O'qituvchilarga AI yordamida dars ishlanmasi va didaktik materiallar yaratish bo'yicha amaliy seminarlar o'tkazish. AI yordamida yaratilgan materiallarni ekspertizadan o'tkazish mezonlarini ishlab chiqish.

Akademik halollik va Aldan mas'uliyatli foydalanish bo'yicha o'qituvchilar uchun metodik tavsiyalar yaratish. O'qituvchilarning AI yordamida yaratgan metodik ishlanmalarini tajriba almashish platformalarida ommalashtirish. AI vositalaridan foydalanishda o'zbek tilining lingvistik va madaniy xususiyatlariga alohida e'tibor berish. O'qituvchilarda "AI javobini tekshirish" ko'nikmasini shakllantirish.

AI vositalaridan foydalanishni o'qituvchining mustaqil fikrlashi va metodik qarorini almashtirmaydigan yordamchi mexanizm sifatida tashkil etish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga kirib kelishi ona tili o'qituvchisining kasbiy faoliyatiga yangi imkoniyatlar bilan birga yangi mas'uliyatlarni ham olib kirmoqda. AI texnologiyalaridan oqilona foydalanish o'qituvchining darsni rejalashtirish, o'quv materiallarini tayyorlash, topshiriqlar yaratish, individual ta'limni tashkil etish, matnlarni tahlil qilish va o'z kasbiy faoliyatini takomillashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Biroq sun'iy intellektning samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, undan qanday pedagogik maqsadda foydalanilishiga bog'liq. O'qituvchi AI tomonidan yaratilgan axborotni tanqidiy baholashi, faktlarni tekshirishi, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlashi va akademik halollik tamoyillariga rioya qilishi zarur. Shu bois zamonaviy ona tili o'qituvchisining kasbiy mahorati faqat lingvistik va metodik bilimlar bilan chegaralanmaydi. U raqamli savodxonlik, AI savodxonligi, tanqidiy fikrlash, kreativlik, axborot xavfsizligi va etik mas'uliyat kabi kompetensiyalar bilan boyib bormoqda.

Sun'iy intellekt o'qituvchini almashtiruvchi emas, balki uning pedagogik imkoniyatlarini kengaytiruvchi vosita sifatida qaralgandagina ta'lim jarayoniga ijobiy hissa qo'sha oladi. UNESCO ham AI ta'limda inson agentligini mustahkamlashi, o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi va texnologiyadan xavfsiz, etik hamda mas'uliyatli foydalanishni ta'minlashi zarurligini ta'kidlaydi ^[1; 2].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Miao F., Cukurova M. O'qituvchilar uchun sun'iy intellekt bo'yicha kompetensiyalar doirasi. - Parij: YUNESKO, 2024. - ISBN 978-92-3-100707-1. - DOI: 10.54675/ZJTE2084.
2. Miao F., Holmes W. Ta'lim va tadqiqotlarda generativ sun'iy intellektidan foydalanish bo'yicha yo'riqnoma. - Parij: YUNESKO, 2023. - 44 b. - ISBN 978-92-3-100612-8. - DOI: 10.54675/EWZM9535.

3. YUNESKO. YUNESKOning o'quvchilar va o'qituvchilar uchun sun'iy intellekt bo'yicha yangi kompetensiyalar doirasi haqida nimalarni bilish kerak. - Parij: YUNESKO, 2024.
4. YUNESKO IICBA. Sun'iy intellekt va ta'lim tizimlari: o'qituvchilar uchun sun'iy intellekt bo'yicha kompetensiyalar doirasi va kasbiy rivojlanish resurslari. - Addis-Ababa: YUNESKO IICBA.
5. YUNESKO. Sun'iy intellekt va ta'lim: yo'riqnoma hamda kompetensiyalar doirasi. - YUNESKOning ta'lim texnologiyalari bo'yicha resurslari, 2024.
6. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. - Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
7. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L. B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. - London: Pearson, 2016.
8. Zawacki-Richter O., Marín V. I., Bond M., Gouverneur F. Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? // International Journal of Educational Technology in Higher Education. - 2019. - Vol. 16. - Article 39. - DOI: 10.1186/s41239-019-0171-0.
9. Kasneci E., Sessler K., Küchemann S., et al. ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education // Learning and Individual Differences. - 2023. - Vol. 103. - Article 102274. - DOI: 10.1016/j.lindif.2023.102274.
10. Kohnke L., Moorhouse B. L., Zou D. ChatGPT for language teaching and learning // RELC Journal. - 2023. - Vol. 54, No. 2. - P. 537–550. - DOI: 10.1177/00336882231162868.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.